

MARIČIT — novi mineral u razredu fosfata

Novi mineral *maričit* nađen je u području Big Fish River-a na sjeveroistočnoj granici Yukon teritorija u Kanadi. Pri terenskim istraživanjima našao ga je, uz nekoliko drugih novih minerala, naš zemljak i nekadašnji student Rudarsko-geološko-naftnog fakulteta u Zagrebu B. D. Sturman, koji sada živi u Kanadi i radi u Royal Ontario Museum u Torontu.

Mineral je nađen u obliku sferičnih nodula u sideritno željeznoj formaciji stijena. Nodule imaju različite veličine; najveće od njih su 15 cm u promjeru. Mnoge sadrže samo *maričit*, a neke *maričit* u neposrednoj asocijaciji s *kvarcom*, *ludlamitom*, *vivjanitom*, *wolfeitom*, *piritom* i nekim drugim mineralima. Postanak minerala je hidrotermalan.

Maričit se u nodulama nalazi kao nepravilna zrna izdužena smjerom [100] dugačka do 5 cm, bezbojan je do siv, ponekad slabo smeđ, staklastog sjaja, providan i nema kalavosti (Sl. 1). Tvrdooe je 4,0—4,5, a gustoće 3,64—3,68 (mjereno) odnosno 3,69 (izračunato). Optički je dvoosan, — $2V = 45 \frac{1}{2}^\circ$, a indeksi loma su $N_g = 1,698$, $N_m = 1,695$ i $N_p = 1,676$; $d_{volom\ max.} = 0,022$. Disperzija je slaba $r \setminus v$. Optička orijentacija $X = a$, $Y = b$, $Z = c$. Nije zapažen pleohroizam. Pokazuje slabi egzotermički efekt kod $505^\circ C$.

Kristalizira se u rompsko bipiramidalnoj klasi (holoedrija rompskog sistema), prostorna grupa $Pmnb$, $Z = 4$, a parametri jedinične ćelije $a_0 = 6,867 \text{ \AA}$, $b_0 = 8,989 \text{ \AA}$ i $c_0 = 5,049 \text{ \AA}$. Rentgenografska određivanja koja su izvršili Sturman i dr. (lit. 1) pomoću Guinierove kamere uz $Cu\ K\alpha$ zračenje dala su najjače linije na rentgenogramu praha: 3.705 (40) (111), 2.729 (90) (220), 2.707 (80) (211), 2.574 (100) (031), 2.525 (30) (002), i 1.853 (60) (222), gdje nam prvi broj označava opaženi d u Å , drugi intenzitet X zraka, a treći hkl, tj. indeks refleksa.

Detaljna strukturalna istraživanja koja su izvršili Le Page i Donnanay (lit. 2). dala su nešto drugačije parametre jedinične ćelije i to: $a_0 = 6,861 \text{ \AA}$, $b_0 = 8,987 \text{ \AA}$ i $c_0 = 5,045 \text{ \AA}$. Ta istraživanja izvršena su na monokristalima *maričita* uz $M_0\ K\alpha$ zračenje i pokazala da *maričit* ima strukturu s vrlo visokom gustoćom pakovanja, oko 70%, većom nego što je to kod srodnog natrijskog manganskog fosfata-*natrofilita* (66%). Na to ukazuje i gustoća $3,69 \text{ g/cm}^3$ koja je značajno veća od gustoće *natrofilita* ($3,45 \text{ g/cm}^3$).

U strukturi minerala željezo je u nešto poremećenom oktaedarskom poliedru, a fosfor u približno pravilnom tetraedarskom poliedru. Natrij je okružen s deset atoma kisika, a nalazi se u poliedru posve nepravilnog oblika gdje je udaljenost veze $Na-O$ manja od $3 \text{ \AA}$ (mijenja se od $2,33$ — $2,93 \text{ \AA}$). Polovina atoma kisika su kordinirani prema dva Na^+ , dva Fe^{2+}

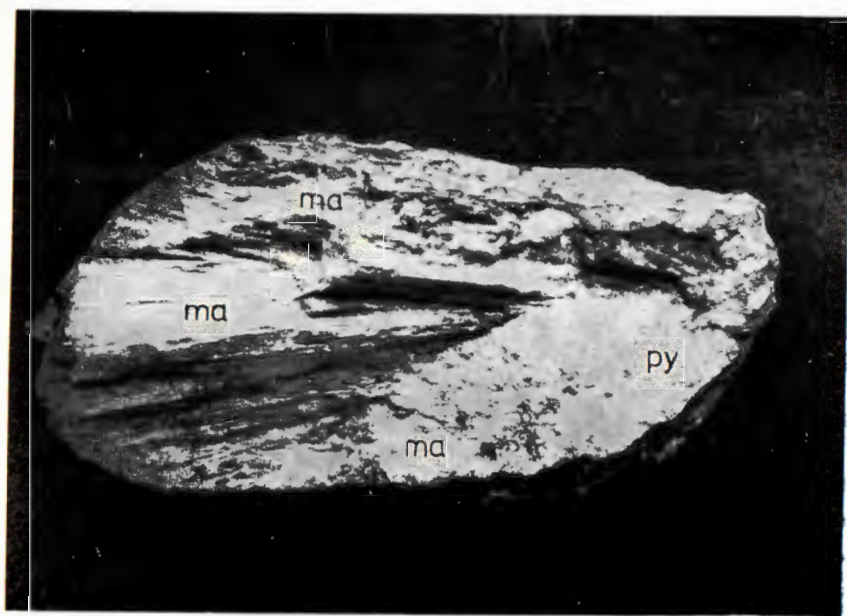
i jednom P^{5+} ionu, a druga polovina prema tri Na^+ , jednom Fe^{2+} i jednom P^{5+} ionu. Struktura *maričita* slična je olivinskom tipu strukture. Od interesa je spomenuti da je E. Hermon proučavajući Mössbauerov spektar željeza u *maričitu* (jedna od novijih fizikalnih metoda istraživanja položaja atoma pomoću nuklearne kvadrupolne rezonance), kod najviših i najnižih temperatura i to $77 \pm 0,1$ do 293 ± 01 K (kalvin), pronašla da se spektar mijenja kontinuirano postepenim padom temperature, pokazujući odsustvo bilo kakvog prijelaza. Kvadrupolno cijepanje je 2,23 i 2,31 mm/sek, a izomerni pomaci su 1,21 i 1,32 mm/sek u odnosu na metalno željezo. (širina linija 0,36 odnosno 0,40 mm/sek.). Temperaturna ovisnost kvadrupolnog cijepanja zahvaljujući Boltzmanovom tipu temperaturne ovisnosti o gradijentu elektrinog polja izgleda normalna. Njena istraživanja su u skladu s gore iznesenim rezultatima istraživanja Le Page i dr.

Sturman i dr. (lit. 1) odredili su kemijski sastav *maričita* kao $Na_{0,91} (Fe_{0,89} Mn_{0,07} Mg_{0,03}) P_{1,02} O_{4,00}$ (računano na bazi 4 atoma kisika) a Le Page i dr. (lit. 2) kao $Na_{1,00} (Fe_{0,90} Mn_{0,08} Mg_{0,03} Ca_{0,01}) PO_4$, što sve odgovara idealiziranom sastavu formule $NaFePO_4$.

LITERATURA

- B. D. Sturman, J. A. Mandarinio i M. I. Corlett: *Maričite*, a sodium iron Phosphate, from the Big Fish River area, Yukon Territory, Canada — Can. Min. Vol. 15, p. p. 396—398, 1977.
- Y. Le Page i G. Donnay: The crystal structure of the new mineral *maričite*, $NaFePO_4$. — Can. Min. Vol. 15, p. p. 518—521, 1977.

Ljubo GOLUB

Sl. 1. Maričit (ma) u kontaktu s piritom (py). Normalna veličina